

KS. MIROSŁAW KALINOWSKI

ZNACZENIE PROFILAKTYKI RÓWIEŚNICZEJ W PRZECIWDZIAŁANIU PRZESTĘPCZOŚCI MŁODZIEŻY

W przeciwdziałaniu przestępczości młodzieży zaznacza się wysoka skuteczność profilaktyki rówieśniczej. Wynika to z faktu, że uczenie się nowych zachowań jest związane z siecią wpływów społecznych. W przypadku młodzieży systemem najsilniej wpływającym na zmianę postępowania jest grupa rówieśnicza¹

W niniejszym artykule, w punkcie 1, przedstawiona została specyfika profilaktycznych oddziaływań rówieśniczych, w punkcie 2 – zastosowanie profilaktyki rówieśniczej w Programie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, wraz z diagnozą dotyczącą bezpieczeństwa studentów oraz formami działania. W punkcie 3 zaprezentowano możliwości kreowania standardów bezpieczeństwa i wykorzystywania profilaktyki rówieśniczej w ramach Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień.

1. SPECYFIKA PROFILAKTYCZNYCH ODDZIAŁYWAŃ RÓWIEŚNICZYCH

Profilaktyka oparta na oddziaływaniach rówieśników wynika z dwóch podstawowych sposobów uczenia – modelowania społecznego i doświadczenia

Ks. dr hab. MIROSŁAW KALINOWSKI, prof. KUL – kierownik Katedry Opieki Społecznej, Paliatywnej i Hospicyjnej KUL; Prorektor KUL ds. nauki i współpracy z zagranicą; Przewodniczący Komitetu Sterującego Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: promnz@kul.pl

¹ A. B a n d u r a, *Social Learning Theory*, Prentice-Hall Englewood Cliffs, NJ: 1977; Z. G a ś, *Profilaktyka uzależnień*, Warszawa: Wyd. Szkolne i Pedagogiczne 1993, s. 88.

poczucia własnej skuteczności² Uczenie w wyniku modelowania następuje przez obserwowanie innych, które umożliwia szybkie rozszerzanie wiedzy i zdobywanie kompetencji w wyniku napływających informacji od osób stanowiących modele nowego postępowania. Zaobserwowane działanie innych tworzy rodzaj reguły (matrycy) dla generatywnego zachowania osoby uczącej się, ale jednocześnie przejęte od innych wzory działania wychodzą poza „coś”, co osoba zobaczyła lub usłyszała. Wynika to ze zdolności kognitywnych i samoorganizowania się systemu podmiotowego. Spostrzeganie tego, jak inni osiągną pożądane rezultaty, informuje o tym, czego można oczekiwać w kontekście zaobserwowanych sytuacji. Dlatego obserwacje, tworzące modelowane doświadczenia, stanowią podstawę do nabywania trwałych nastawień poznawczych, reakcji emocjonalnych i zachowań wobec określonych osób, miejsc czy sytuacji³ W zakresie uczenia się nowych zachowań – oprócz zdobywanych informacji – ważne jest również posiadanie odpowiednich kompetencji. W kształtowaniu określonych umiejętności zaznacza się również duży wpływ środowiska rówieśniczego. Wynika to z następujących prawidłowości:

1. Kompetencje są modelowane społecznie, zanim osoba wypracuje osobiste strategie zaradcze w określonym kierunku.

2. Zdobywanie nowych umiejętności łączy się z praktyką (ćwiczeniem) w różnych sytuacjach społecznych, zanim osoba zdobędzie określoną sprawność.

3. Dostarczany stopniowo program składający się na kompetencje pomaga zastosować wyuczone umiejętności w codziennym życiu przy zachowaniach, które są nakierowane na sukces.

Wymienione prawidłowości przekonują, że kognitywno-behawioralne modelowanie umiejętności w naturalnym środowisku jest najbardziej skutecznym podejściem nabywania różnego typu kompetencji, w tym również takich, które dotyczą redukcji ryzyka zaistnienia przestępstwa. Oddziaływania mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa sytuacji przestępczych powinny dotyczyć dwóch kategorii podmiotów: potencjalnych sprawców (kształtowanie umiejętności służących zachowaniom zgodnym z normami społecznymi) i potencjalnych ofiar (uczenie zachowań zwiększających odpowiedzialność za własne bezpieczeństwo).

² T. R o s e n t h a l, B. Z i m m e r m a n, *Social Learning and Cognition*, New York: Academic Press 1978.

³ A. B a n d u r a, *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall 1986.

Ukierunkowanie działań profilaktycznych zarówno na sprawcę, jak i na ofiarę przestępstwa wynika z paradygmatu wiktymologicznego⁴, że pomiędzy tymi podmiotami zachodzą wzajemne sprzężenia zwrotne. Zachowanie przestępcy jest wynikiem interakcji jego cech i zachowania ofiary, np. prowokacji (zachowanie lub zaniechanie zachęcające potencjalnego sprawcę do popełnienia przestępstwa) albo nieostrożności (stwarzanie dogodnych warunków dla dokonania przestępstwa, np. posiadanie dużych sum pieniędzy, przypadkowe znajomości, utrzymywanie kontaktów z niebezpiecznym środowiskiem). W programach mających na celu nabywanie nowych umiejętności służących zmniejszeniu ryzyka zaistnienia przestępstwa należy dążyć do tego, aby uczenie przez modelowanie odbywało się w naturalnych warunkach funkcjonowania człowieka⁵. Proces uczenia społecznego zachodzi najszybciej, jeżeli osobie uczącej się towarzyszy poczucie identyfikacji z osobą modelującą nowe zachowania. Wymienione względy przemawiają za tym, aby przy opracowywaniu i realizacji programów redukujących przestępczość w jak największym stopniu uwzględniać oddziaływania rówieśnicze⁶.

Drugi sposób uczenia się wynika z doświadczania własnej skuteczności w sytuacji ćwiczenia nowych zachowań. Przekonanie tego typu ma wpływ na regulację ludzkiego działania poprzez tworzenie określonych skryptów myślowych, towarzyszące im emocje (myślenie optymistyczne lub pesymistyczne) oraz procesy motywacyjne (osłabianie lub natężanie wysiłku w kierunku osiągnięcia celów)⁷. Ludzie z wysokim poczuciem sprawczości wybierają to, co jest dla nich wyzwaniem, wkładają dużo wysiłku w osiągnięcie celów, łatwiej pokonują przeszkody i potrafią przetrwać niepowodzenia⁸. Natomiast brak przekonania w zakresie własnej skuteczności prowadzi do obniżenia wartości siebie, pesymistycznego spostrzegania przyszłości i obniżenia działań mających na celu zmiany w otaczającej rzeczywistości⁹. Należy zwrócić uwagę,

⁴ B. H o ł y s t, *Wiktymologia*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze PWN 1997, s. 97-118.

⁵ A. B a n d u r a, *Self-efficacy: The Exercise of Control*, New York: WH Freeman 1997.

⁶ R. B r a u n g a r t, M. B r a u n g a r t, *Why Youth in Youth Movements?*, „Mind & Human Interaction”, 1997, nr 8, s. 148-171.

⁷ G. H o l d e n, *The Relationship of Self-efficacy Appraisals to Subsequent Health Related Outcomes: A Meta-analysis*, „Social Work in Health Care”, 16(1991), s. 53-93.

⁸ A. B a n d u r a, *Self-efficacy: The Exercise of Control*, New York: WH Freeman 1997.

⁹ S. W i l l i a m s, *Perceived Self-efficacy and Phobic Disability*, [w:] *Self-efficacy: Thought Control of Action*, Ed. R. Schwarzer, Washington, DC: Hemisphere 1992, s. 149-176.

że przekonanie dotyczące własnych kompetencji w zakresie radzenia sobie w różnych okolicznościach życiowych wynika z czterech głównych źródeł¹⁰:

– Najbardziej wpływają na to poczucie osobiste doświadczenia – sukcesy związane z włożonym wysiłkiem budują silną wiarę w osobistą skuteczność, a niepowodzenia osłabiają taką wiarę.

– Drugie źródło informacji wynika ze społecznego modelowania – osoby stanowiące modele służą jako źródło kompetencji i motywacji. Wiara obserwatorów odnośnie do własnych możliwości wzrasta, gdy widzą ludzi podobnych do siebie, którzy odnoszą sukcesy dzięki własnemu wysiłkowi.

– Społeczna perswazja jest trzecim trybem wpływu.

– Czwarta droga jest związana ze sferą emocjonalną i somatyczną – poczucie skuteczności poprawia siłę fizyczną, wytrzymałość i prowadzi do pozytywnego nastroju, co zwiększa sądy dotyczące własnych możliwości.

Znaczenie poczucia własnej skuteczności stanowi bardzo ważną przesłankę do tego, aby profilaktyka rówieśnicza była skoncentrowana na aktywizowaniu młodzieży i włączaniu jej w różnego typu zachowania o konstruktywnym charakterze.

Ważną rolę w motywacji zachowań odgrywają również osobiste standardy – zinterioryzowane wartości i normy postępowania. Za zgodność zachowań z wewnętrznymi standardami jest odpowiedzialna samokontrola¹¹. Osoby mające wygórowane standardy pomniejszają własne sukcesy i akcentują niepowodzenia. Natomiast zbyt niskie albo dewiacyjne standardy prowadzą do problemów, które są wymierzone raczej w świat zewnętrzny, a nie w samą osobę, ponieważ ich wynikiem są zachowania szkodzące innym¹². Dlatego programy nakierowane na rozwój standardów osobistych w zakresie odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne, bezpieczeństwo drugiego człowieka i bezpieczeństwo własnego środowiska powinny być nakierowane na to, aby tego typu dobra w subiektywnej interpretacji stały się wartością, do której należy dążyć oraz do tego, aby wykształcić takie normy postępowania w określonym środowisku, dzięki którym taką wartość można osiągnąć¹³.

¹⁰ A. B a n d u r a, *Self-efficacy: The Exercise of Control*, New York: WH Freeman 1997.

¹¹ Tamże.

¹² A. B a n d u r a, *Social cognitive theory of moral thought and action*, [w:] *Handbook of Moral Behavior and Development*, Eds. W. Kurtines, J. Gewirtz, Hillsdale, NJ: Erlbaum 1991, t. I, s. 45-103.

¹³ J. R e i d, G. P a t t e r s o n, *Early Prevention and Intervention with Conduct Problems: A Social Interactional Model for the Integration of Research and Practice*, [w:] *Interventions for Achievements and Behavior Problems*, Eds. G. Stoner, M. Shinn, H. Walker,

Prawidłowości wynikające z uczenia społecznego stanowią podstawę do tego, że działania rówieśnicze służące redukcji przestępczości mogą być ukierunkowane na trzy rodzaje celów¹⁴:

1. Uczenie nowych zachowań i kompetencji prospołecznych w wyniku procesu modelowania i ćwiczenia ról – programy nauczania rówieśniczego, programy poradnictwa rówieśniczego.

2. Wzmacnianie poczucia własnej skuteczności poprzez możliwość angażowania się w konstruktywne działania – programy rówieśniczego wzbudzania aktywności.

3. Uczenie radzenia sobie z negatywną presją rówieśniczą zarówno w wyniku modelowania społecznego, jak i tworzenia standardów osobistych – programy pozytywnych wpływów rówieśniczych.

Skuteczność inicjowanych programów, w których są wykorzystywane oddziaływania rówieśnicze, wymaga jednak spełnienia dwóch podstawowych warunków. Pierwszym z nich jest kierowanie całokształtem działań przez kompetentną osobę dorosłą, która rozumie problemy doświadczane przez młodzież i rolę, jaką odgrywają rówieśnicy w ich zapobieganiu. Natomiast drugim – odpowiednie przygotowanie młodych osób do pełnienia roli rówieśniczych profilaktyków¹⁵

2. APLIKACJE PRAKTYCZNE

– ZASTOSOWANIE PROFILAKTYKI RÓWIEŚNICZEJ

W PROGRAMIE ZINTEGROWANEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM JANA PAWŁA II

Podstawę do konstruowania i realizacji zintegrowanego systemu bezpieczeństwa w KUL stanowiło porozumienie zawarte między Rektorem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Komendantem Wojewódzkim Policji w Lublinie w dniu 7 listopada 2004 roku, mające na względzie zapewnienie poczucia bezpieczeństwa wszystkim członkom społeczności akademickiej oraz wspólne działania na rzecz rozwijania inicjatyw mających po-

Silver Spring MD National Association of School Psychologists 1991, s. 715-739.

¹⁴ Z. G a ś, *Profilaktyka uzależnień*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1993, s. 88.

¹⁵ Tamże, s. 89-91.

prawić stan bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie uczelni¹⁶ Integracja działań między Policją a społecznością akademicką wynikała z ustawowych uprawnień w zakresie zarządzania bezpieczeństwem zarówno w odniesieniu do Policji, jak i do władz uczelni. Zgodnie z art. 1 § 2 pkt 3 Ustawy z dnia 6.04.1990 r. o Policji, do zadań tej służby państwowej należy m.in. „inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi”¹⁷ Natomiast z Ustawy z dnia 27.07.2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁸ wynika, że rektor uczelni wyższej ma uprawnienia dotyczące możliwości zawierania porozumień z właściwymi organami służb odpowiedzialnych za utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego w zakresie zwiększania bezpieczeństwa (art. 227 § 4).

W pracach nad kształtem strategii budowania bezpieczeństwa w społeczności akademickiej KUL brali udział przedstawiciele uczelni oraz przedstawiciele policji (Komendy Wojewódzkiej i Komendy Miejskiej w Lublinie). Podmioty realizujące zadania programu zintegrowanego systemu bezpieczeństwa w społeczności KUL zostały przedstawione na schemacie 1.

W projektowanych działaniach przyjęto założenie, że zapobieganie przestępstwom polega zarówno na oddziaływaniu na indywidualne zachowanie, jak również na inicjowaniu procesu społecznego mającego na celu wzrost motywacji poszczególnych osób do zachowań zwiększających bezpieczeństwo¹⁹ Pierwszy sposób zapobiegania przestępczości był związany z pracą z potencjalnymi ofiarami przestępstwa, natomiast drugi polegał na zwiększaniu społecznych, technicznych i normatywnych zasobów uczelni redukujących przestępczość²⁰ W ten sposób uwzględniono indywidualne motywy i proce-

¹⁶ M. K a l i n o w s k i, *Ogólnopolska sieć uczelni wolnych od uzależnień*, „Przegląd Uniwersytecki”, 17(2005), nr 5-6, s. 79-80.

¹⁷ Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o Policji (Dz. U. 1990 r., nr 30, poz. 179).

¹⁸ Ustawa z dnia 27.07.2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. 2005 r., nr 164, poz. 1365).

¹⁹ T. H o p e, *Community Crime Prevention in Britain: A Strategic Overview*, „Criminal Justice”, 2001, nr 4, s. 422.

²⁰ R. S a m p s o n, S. R a u d e n b u s c h, *Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighbourhoods*, „American Journal of Sociology”, 1999, nr 3, s. 603-651.

sy zachodzące w lokalnej społeczności oraz sytuacyjny kontekst przestępstw²¹

Schemat 1. Podmioty realizujące program zwiększania bezpieczeństwa w KUL

Podmioty realizujące program zintegrowanego systemu bezpieczeństwa w KUL		
Policja Miejska w Lublinie		KUL
↓	↔	↓
Komendant Miejski w Lublinie	↔	Kierownik programu profilaktycznego
↓	↔	↓
Pełnomocnik Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie ds. kontaktów ze społecznością akademicką	↔	Pełnomocnik Rektora ds. profilaktyki odpowiedzialny za kontakty z Policją i realizację systemu bezpieczeństwa w KUL
↓		↓
Policyjni koordynatorzy i wykonawcy poszczególnych zadań wchodzących w zakres programu zwiększania bezpieczeństwa	↔	Uniwersyteccy koordynatorzy i wykonawcy poszczególnych zadań wchodzących w zakres programu zwiększania bezpieczeństwa
↓		
Wspólne działania policji i środowiska akademickiego		

Innym ważnym założeniem było to, aby program był skoncentrowany na podejściu proaktywnym, polegającym na zabezpieczaniu potencjalnych ofiar przed pokrzywdzeniem w wyniku przestępstwa. Badania kryminologiczne wyraźnie wykazują, że podejście retroaktywne (po wystąpieniu przestępstwa) jest mało skuteczne. Dodatkowo uwzględniono fakt, że największa skuteczność w profilaktyce przestępczości jest związana z analizą specyficznych problemów doprowadzających do zachowań przestępczych w lokalnej społeczności i dostosowanie strategii działań do potrzeb odbiorców²²

²¹ A. Trickett, D. Osborn, J. Seymour, K. Pease, *What is Different about High Crime Areas?*, „British Journal of Criminology”, 1992, nr 32, s. 81-89.

²² A. Bałandyłowicz, *Model pracy służb społecznych w zapobieganiu przestępczości – doświadczenia skandynawskie*, [w:] *Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej*, red. W. Ambroziak, P. Stępiak, Poznań–Warszawa–Kalisz: UAM, ZCSW, COSSW 2004, s. 71.

Ze względu na poziom ryzyka pokrzywdzenia w wyniku przestępstwa różni się trzy poziomy profilaktyki. Profilaktyka pierwszorzędowa skierowana jest do osób, które nie były ofiarami przestępstw, ale w stosunku do których istnieje ryzyko pokrzywdzenia. Jej celem jest wzmacnianie potencjału w zakresie ochrony własnego bezpieczeństwa u odbiorców. Drugorzędowa profilaktyka skierowana jest do tzw. grup ryzyka, czyli do osób najbardziej zagrożonych pokrzywdzeniem. Stosowane strategie na tym poziomie mają na celu obniżanie potencjału wiktymogenego odbiorców, który wynika z cech biologicznych, psychicznych i społecznych. Natomiast profilaktyka trzeciorzędowa jest skierowana do ofiar przestępstw, by zredukować szkody somatyczne, psychiczne i społeczne wynikające z zaistniałych szkód w wyniku przestępstwa²³ Ze względu na określenie poziomu profilaktyki, z której wynika dostosowanie działań do potrzeb odbiorców, przeprowadzono badania dotyczące bezpieczeństwa wśród studentów.

2.1. DIAGNOZA DOTYCZĄCA BEZPIECZEŃSTWA STUDENTÓW

W badaniach uczestniczyło 3580 osób. Populacja badanych stanowiła reprezentatywną próbę studentów KUL ze względu na płeć, rok i kierunek studiów oraz miejsce zamieszkania. Diagnoza składała się z czterech faz.

Faza I – opracowanie metody badającej bezpieczeństwo.

W kwestionariuszu służącym do badania bezpieczeństwa uwzględniono następujące zmienne:

– zachowania przestępcze (rodzaje, nasilenie, motywy, okoliczności czynu, – np. miejsce, czas, osoby towarzyszące);

– zachowania wiktymogenne (rodzaje, nasilenie, sprawcy, rodzaj doznanych szkód, okoliczności pokrzywdzenia – miejsce, czas);

– określenie własnego poczucia bezpieczeństwa na terenie uczelni, jak i na terenie ogólnouniwersyteckiego miasteczka akademickiego, które tworzą: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Akademia Rolnicza, Politechnika Lubelska, Akademia Medyczna;

– określenie powodów braku poczucia bezpieczeństwa;

– określenie miejsc najbardziej niebezpiecznych i najbardziej bezpiecznych ze względu na popełnianie przestępstw zarówno na uczelni, jak i na ogólnouniwersyteckim miasteczku akademickim;

²³ Z. G a ś, *Psychologiczne aspekty uzależnienia od nikotyny*, [w:] *Palenie tytoniu a zdrowie*, red. J. Milanowski, J. Błądowski, Lublin: UMCS 1995, s. 163-178.

- określenie miejsc najbardziej niebezpiecznych ze względu na ruch drogowy na ogólnouniwersyteckim miasteczku akademickim;
- określenie sprawców przestępstw, których ofiarami są studenci;
- określenie problemów, na które powinny zwrócić uwagę policja i władze uczelni, aby zwiększyć poczucie bezpieczeństwa studentów;
- określenie rodzaju potrzebnej pomocy ze strony policji i władz uczelni w sytuacji, gdy student stanie się ofiarą przestępstwa.

Faza II – przeprowadzenie badań.

Ankietyzację przeprowadzono w listopadzie i grudniu 2004 r. Badania miały charakter anonimowy, dobrowolny i losowy.

Faza III – opracowanie wyników badań.

Na przełomie grudnia 2004/stycznia 2005 r. wykonano obliczenia statystyczne uzyskanych wyników badań.

Faza IV – opracowanie wniosków na temat strategii zwiększania poczucia bezpieczeństwa.

Analiza materiału badawczego pozwoliła na wyciągnięcie wniosków dotyczących częstotliwości, czasu i miejsca doświadczenia pokrzywdzenia oraz sprawców przestępstw, w wyniku których studenci KUL doznali szkody.

Tab. 1. Częstotliwość doświadczenia pokrzywdzenia w wyniku przestępstwa wśród studentów KUL ($N = 3580$)

Rodzaj sytuacji krzywdzących	Nigdy	Bardzo rzadko	Rzadko	Czasem	Często	Bardzo często
Ofiara kradzieży	68,8%	27,0%	3,2%	0,8%	0,2%	0,1%
Ofiara włamania	95,1%	4,3%	0,3%	0,2%	–	–
Ofiara bójki	92,3%	6,8%	0,6%	0,3%	–	–
Ofiara pobicia	93,9%	5,3%	0,4%	0,2%	0,1%	–
Ofiara rozboju	98,3%	1,5%	0,2%	–	–	–
Ofiara wymuszenia	93,6%	5,8%	0,4%	0,1%	–	–

Wnioski dotyczące częstotliwości pokrzywdzenia w wyniku przestępstwa:

1. Studenci najczęściej byli ofiarami kradzieży – ok. 31% badanych. Można stwierdzić, że dla ok. 27% z nich była to sytuacja jednorazowa, natomiast częściej ofiarami kradzieży było ok. 4% populacji badanych.

2. Pozostałe sytuacje pokrzywdzenia dotyczyły takich przestępstw, jak: włamanie – ok. 5 (sytuacja jednorazowa dotyczy ok. 4% badanych); bójka

– ok. 8% (w tym bardzo rzadko – ok. 7% badanych); pobicie (ok. 6% studentów, w tym bardzo rzadko – 5,3%); rozbój (ok. 2% badanych – można sugerować, że były to sytuacje jednorazowe w ich życiu); wymuszenia (ok. 6% studentów, w tym bardzo rzadko – 5,3%).

Tab. 2. Czas zaistnienia pokrzywdzenia studentów w wyniku przestępstwa KUL ($N = 3580$)

Rodzaj sytuacji krzywdzących	Szkoła podst.	Szkoła średnia	I rok studiów	II rok studiów	III rok studiów	IV rok studiów	V rok studiów
Ofiara kradzieży	7,6%	13,5%	8,1%	4,9%	2,8%	1%	0,3%
Ofiara włamania	1,3%	1,4%	0,8%	0,6%	0,4%	0,1%	0,1%
Ofiara bójki	3,2%	2,3%	0,4%	0,4%	0,2%	0,1%	–
Ofiara pobicia	1,5%	2,1%	0,5%	0,5%	0,3%	0,1%	0,1%
Ofiara rozboju	0,2%	0,4%	0,2%	0,3%	0,1%	–	–
Ofiara wymuszenia	0%	2,5%	0,9%	0,4%	0,3%	–	–

Na podstawie porównania trzech płaszczyzn czasowych w odpowiedziach badanych – okresu szkoły podstawowej, średniej i studiów – można sformułować następujące wnioski:

1. W trakcie studiów osoby badane rzadziej były ofiarami przestępstwa niż w okresie szkoły podstawowej i średniej:

– pokrzywdzenie w wyniku kradzieży (szkoła podstawowa i średnia – 21,5%; studia – 17%);

– pokrzywdzenie w wyniku włamania (szkoła podstawowa i średnia – 2,7%; studia – 2%);

– pokrzywdzenie w wyniku bójki (szkoła podstawowa i średnia – 5,5%; studia – 1,1%);

– pokrzywdzenie w wyniku pobicia (szkoła podstawowa i średnia – 3,6%; studia – 1,5%);

– pokrzywdzenie w wyniku rozboju (szkoła podstawowa i średnia – 0,6%; studia – 0,6%);

– pokrzywdzenie w wyniku wymuszenia (szkoła podstawowa i średnia – 2,5%; studia – 1,6%).

2. W trakcie studiów badani najczęściej byli ofiarami kradzieży (ok. 17%).

Tab. 3. Miejsce pokrzywdzenia studentów KUL w wyniku przestępstwa ($N = 3580$)

Rodzaj sytuacji krzywdzących	Środki komunikacji	Ulica/ miejsce publiczne	Miejsca odludne	Mieszkanie/ piwnica	Teren KUL	Inne
Ofiara kradzieży	11%	4,7%	1,1%	–	3,1%	4,7%
Ofiara włamania	–	0,5% (samochód)	–	2,2%	–	0,7%
Ofiara bójki	0,6%	6,1%	0,2%	–	0,5%	0,5%
Ofiara pobicia	0,2%	2,9%	0,1%	–	0,3%	0,3%
Ofiara rozboju	–	0,8%	–	–	–	0,1%
Ofiara wymuszenia	0,5%	4,2%	–	–	0,2%	0,2%

Wnioski dotyczące miejsc pokrzywdzenia:

(1) Miejsca pokrzywdzenia najczęściej miały charakter publiczny (ulica, środki komunikacji).

(2) Teren KUL (stary i nowy gmach uczelni, teren wokół tych budynków, biblioteka, akademiki, kompleks przy ul. Konstantynów) rzadko stanowił miejsce przestępstwa, w którym studenci KUL byli ofiarami.

(3) Do najbardziej niebezpiecznych miejsc studenci zaliczyli obszar miasteczka akademickiego UMCS, parki znajdujące się wokół miasteczka akademickiego, kluby studenckie, dyskoteki i przystanki autobusowe.

Tab. 4. Sprawcy przestępstw, w których studenci KUL byli ofiarami ($N = 3580$)

Rodzaj sytuacji krzywdzących	Nieznany sprawca	Nieletni	Członek subkultury młodzieżowej	Osoba nietrzeźwa	Student
Ofiara kradzieży	17,3%	4,6%	3,1%	1,1%	0,7%
Ofiara włamania	2,4%	0,2%	0,2%	0,1%	–
Ofiara bójki	1,1%	1,8%	0,6%	0,5%	0,1%
Ofiara pobicia	0,5%	1,2%	0,9%	0,2%	–
Ofiara rozboju	0,2%	0,3%	0,3%	0,1%	–
Ofiara wymuszenia	–	1,4%	0,9%	0,6%	0,1%

Wnioski dotyczące sprawców pokrzywdzenia:

(1) Sprawcy przestępstw najczęściej byli nieznanymi ofiarom – uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (zwłaszcza dresiarze i blokery) oraz osoby nietrzeźwe.

(2) Studenci bardzo rzadko byli sprawcami przestępstw, w wyniku których osoby studiujące na KUL doznali pokrzywdzenia.

2.2. PODSTAWY PROGRAMU PROFILAKTYCZNEGO

Opierając się na wynikach uzyskanych w diagnozie, opracowano program profilaktyki pierwszorzędowej służący realizacji dwóch podstawowych celów:

(1) wspierania kompetencji środowiska akademickiego KUL (studentów i pracowników) w zakresie osobistego kształtowania bezpieczeństwa;

(2) redukcji czynników zwiększających prawdopodobieństwo wystąpienia przestępstwa.

Przy konstruowaniu programu szczególną uwagę zwrócono na to, aby podejmowane strategie uwzględniały:

(1) Proaktywność – podejmowanie działań kształtujących bezpieczeństwo, zanim wystąpi sytuacja o charakterze kryminogennym;

(2) Ukierunkowanie na potrzeby populacji, do której skierowany jest program – podjęcie działań na bazie wyników uzyskanych w diagnozie;

(3) Różnorodność i wielowymiarowość działań – szkolenia ukierunkowane na różne populacje w środowisku akademickim KUL, aktywizacja różnych grup w zakresie kształtowania bezpieczeństwa w KUL, aktywizacja innych środowisk akademickich Lublina w zakresie kształtowania bezpieczeństwa na miasteczku akademickim;

(4) Osobista odpowiedzialność – założenie, że zmniejszy się ilość przestępstw i wypadków w środowisku akademickim KUL, jeśli studenci i pracownicy będą mieli większe poczucie odpowiedzialności za własne bezpieczeństwo;

(5) Oddziaływania jednostka/środowisko – przyjęcie założenia, że kształtowanie postaw sprzyjających bezpieczeństwu może być realizowane zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym;

(6) Niskie koszty działania – kształtowanie postaw antywiktyimizacyjnych i działania prewencyjne są znacznie tańsze od działań podejmowanych w sytuacji zaistnienia przestępstwa.

2.3. FORMY DZIAŁAŃ W PROGRAMIE ZINTEGROWANEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA W KUL

Program służący kształtowaniu bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego składał się z kilku strategii. Zaprojektowane oddziaływania zostały przedstawione na schemacie 2.

Schemat 2. Formy działania w ramach programu zwiększania bezpieczeństwa w KUL

SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA W KUL	→	SZKOLENIA ANTYWIKTYMIZACYJNE I ANTYTERRORYSTYCZNE OGÓŁU STUDENTÓW I PRACOWNIKÓW
		+
	→	DZIAŁANIA WOLONTARIATU STUDENTÓW
		+
	→	OCHRONA OSÓB I MIENIA NA TERENIE UCZELNI
		+
	→	DZIAŁANIA W SYTUACJACH WYJĄTKOWYCH

Ogólnouniwersyteckie szkolenia antywiktyimizacyjne i antyterrorystyczne skierowane do studentów i pracowników KUL. Szkolenia skierowane do studentów i pracowników zostały oparte na przesłankach wiktymologicznych, które zakładają, że ofiara przez swoje zachowania może zmniejszyć ryzyko zaistnienia przestępstwa. W szkoleniach tego typu mogła uczestniczyć każda chętna osoba. Do uczestnictwa zachęcały ogłoszenia i plakaty.

Prowadzenie szkoleń antywiktyimizacyjnych – uprawniony funkcjonariusz Komendy Miejskiej w Lublinie (czas trwania jednego szkolenia – 4 godziny). *Treść szkoleń antywiktyimizacyjnych:* elementy sytuacji wiktymologicznej; podstawowe zasady postępowania w celu uniknięcia sytuacji niebezpiecznych, szczególnie w przypadkach rozboju, oszustwa i/lub pobicia; podstawowe zasady postępowania w sytuacji, gdy osoba jest ofiarą lub świadkiem przestępstwa.

Cel szkoleń antyterrorystycznych – zwiększanie świadomości i kompetencji osobistych w zakresie kształtowania bezpieczeństwa w sytuacji ataku terrorystycznego. *Prowadzenie szkoleń antyterrorystycznych* – uprawniony funkcjonariusz Komendy Miejskiej w Lublinie (czas trwania jednego szkolenia – 4 go-

dziny). *Treść szkoleń antyterrorystycznych*: wyjaśnienie podstawowych pojęć dotyczących terroryzmu; rodzaje zagrożeń terrorystycznych ze względu na stosowane techniki ataku (bioterroryzm, cyberterroryzm, terroryzm chemiczny, terroryzm „konwencjonalny”); rodzaje zagrożeń terrorystycznych ze względu na zasięg działalności organizacji (terroryzm globalny, terroryzm lokalny); charakterystyka organizacji terrorystycznych (hermetyczność, fachowość, finansowanie, szkolenie, fanatyzm); miejsca i obiekty zagrożone działaniami terrorystycznymi (obiekty użyteczności publicznej, obiekty sakralne, wyższe uczelnie); algorytm czynności po uzyskaniu informacji o zagrożeniu terrorystycznym.

Profilaktyka rówieśnicza. Strategia związana z profilaktyką rówieśniczą była realizowana poprzez uruchomienie działalności wolontariatu studenckiego (grupa ok. 100 osób). Wolontariat studencki realizował dwa podstawowe cele: 1) promowanie zdrowego stylu życia wśród studentów; 2) nabywanie umiejętności profilaktycznych, które po zakończeniu studiów mogą być realizowane w społecznościach lokalnych. Funkcjonowanie wolontariatu było podzielone na dwie fazy. W fazie pierwszej studenci przechodzili szkolenia zwiększające ich kompetencje profilaktyczne. Tematyka szkoleń obejmowała problematykę z zakresu: idei i możliwości działania wolontariatu; wykorzystania strategii informacyjnej w profilaktyce (konstruowanie informacji profilaktycznych); wykorzystywania strategii edukacyjnej w profilaktyce; możliwości zagospodarowania czasu wolnego młodzieży; tworzenia grup wsparcia dla zdrowego stylu życia; rozpoznawania symptomów zaburzeń zachowania u młodzieży; wykorzystywania strategii interwencyjnej w profilaktyce; kształtowania bezpieczeństwa; konstruowania autorskich programów profilaktycznych.

Druga faza profilaktyki rówieśniczej polegała na realizacji autorskich projektów opracowanych przez każdą z dziewięciu grup wolontariatu, dotyczących następujących strategii:

– Grupa pierwsza – promocja zdrowego stylu życia wśród studentów (działania informacyjne);

– Grupa druga – działalność edukacyjna (prowadzenie warsztatów rozwijających umiejętności studentów, np. w zakresie uczenia się, radzenia sobie ze stresem);

– Grupa trzecia – działalność integracyjna (tworzenie grup wsparcia dla rozwoju zainteresowań studentów na terenie uczelni);

– Grupa czwarta – działalność integracyjna (tworzenie grup wsparcia dla rozwoju zainteresowań studentów na terenie akademików);

– Grupa piąta – działalność integrująca studentów zagranicznych ze studentami polskimi w społeczności akademickiej KUL;

- Grupa szósta – działalność interwencyjna (prowadzenie studenckiego telefonu interwencyjnego SOS);
- Grupa siódma – działalność interwencyjna (prowadzenie studenckiego e-maila interwencyjnego SOS);
- Grupa ósma – działalność interwencyjna (prowadzenie studenckiej skrzynki interwencyjnej SOS);
- Grupa dziewiąta – informacja, edukacja i interwencja w zakresie bezpiecznego stylu życia wśród studentów KUL.

Specyfika profilaktyki rówieśniczej ukierunkowanej na kształtowanie bezpieczeństwa młodzieży. Praca z wolontariuszami odpowiedzialnymi za kształtowanie bezpieczeństwa (grupa „Bezpieczny Student”, przedstawiciele Uczelnianego Samorządu Studentów, Straż Akademicka, Legia Akademicka) została podzielona na dwie fazy. W fazie pierwszej wolontariusze uczestniczyli w specjalistycznych szkoleniach mających na celu informowanie i edukowanie o bezpieczeństwie, a także zwiększanie umiejętności samoobrony i interwencji. Natomiast w fazie drugiej do zadań wolontariatu należało przekazywanie informacji dotyczących bezpieczeństwa, edukowanie innych studentów oraz pilnowanie porządku publicznego i ewentualna interwencja w trakcie trwania masowych imprez na terenie uczelni. Zastosowanie strategii oddziaływań rówieśniczych w kształtowaniu bezpieczeństwa wśród studentów KUL zostało zilustrowane na schemacie 3.

Uzasadnieniem dla oddziaływań wolontariatu studentów w społeczności akademickiej jest założenie, że rówieśnicy wywierają silny wpływ na zachowania młodzieży. Należy więc wykorzystać pozytywne wpływy rówieśnicze (modelowanie społeczne) w przeciwdziałaniu zachowaniom o charakterze wiktymogennym i/lub kryminogennym studentów. Ponadto aktywizacja studentów w kierunku zwiększania bezpieczeństwa na terenie uczelni w znacznym stopniu powinna przyczynić się do stworzenia możliwości angażowania się w działania prospołeczne, włączanie się w życie społeczności akademickiej oraz przyjmowania odpowiedzialności za siebie i innych.

Cel warsztatów dla wolontariatu studentów KUL – zwiększanie kompetencji osobistych wolontariuszy w zakresie informowania i kształtowania postaw antywiktymizacyjnych wśród studentów. Prowadzenie warsztatów dla wolontariatu studentów KUL – uprawniony funkcjonariusz Komendy Miejskiej w Lublinie (czas trwania jednego warsztatu – 30 godzin). Treść warsztatów obejmuje rozszerzony zakres szkoleń antywiktymizacyjnych, czyli: elementy sytuacji wiktymologicznej; podstawowe zasady postępowania w celu uniknięcia sytuacji niebezpiecznych; podstawowe zasady postępowania w sytuacji, gdy osoba jest ofiarą lub świadkiem przestępstwa.

Schemat 3. Działania wolontariatu studentów KUL
w zakresie kształtowania bezpieczeństwa w środowisku akademickim

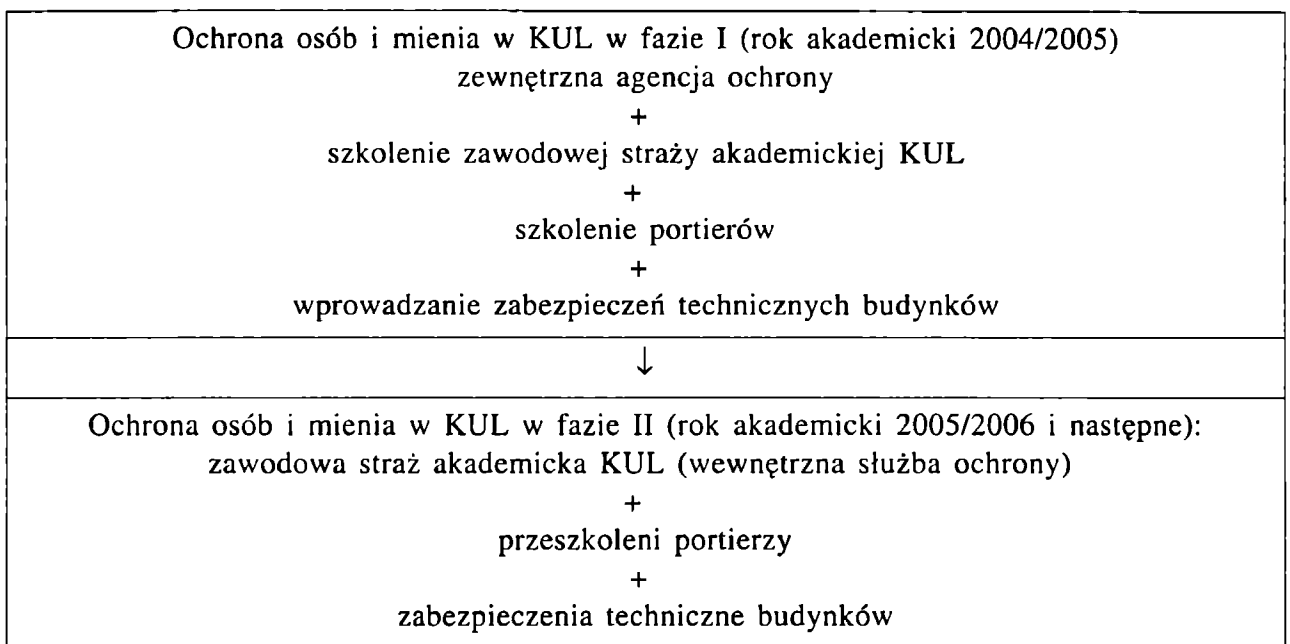
Faza I (rok akademicki 2004/2005) Szkolenia wolontariatu studentów KUL przez przedstawicieli Policji	
Uczestnicy szkoleń: Grupa „Bezpieczny Student” Grupa Uczelnianego Samorządu Studentów Straż Akademicka Legia Akademicka	→
Cel szkoleń – zwiększanie kompetencji w zakresie: Informowania o bezpieczeństwie, Edukowania o bezpieczeństwie, Interwencji w niebezpieczeństwie	
↓	
Faza II (rok akademicki 2005/2006 i następne) Działania wolontariatu studentów KUL w środowisku akademickim	
Informowanie rówieśników o przyczynach, fenomenie i skutkach sytuacji zagrażających bezpieczeństwu w formie seminariów, wykładów, plakatów, ulotek itp.	
+	
Edukowanie innych studentów polegające na rozwijaniu postaw i umiejętności w zakresie osobistego kształtowania bezpieczeństwa (warsztaty i szkolenia).	
+	
Pilnowanie porządku publicznego na imprezach o charakterze masowym na terenie uczelni. Interwencja związana z podjęciem działań w sytuacji wystąpienia zagrożenia.	

Cel szkolenia z zakresu podstawowych technik samoobrony dla wolontariatu studentów KUL – zwiększanie kompetencji osobistych wolontariuszy w zakresie interwencji. *Prowadzenie szkolenia* – uprawniony funkcjonariusz Komendy Miejskiej w Lublinie (czas trwania jednego szkolenia – 30 godzin). *Treść szkolenia*: zasady bezpiecznego wykorzystania samoobrony w walce obronnej z napastnikiem; przyjmowanie postawy obronnej dostosowanej do zagrożenia; bezpieczne poruszanie się w walce (uderzenia, kopnięcia, przewroty, rzuty przez biodro, dźwiganie, uwalnianie się z chwytów stosowanych przez napastnika); wykorzystanie umiejętności samoobrony w ochronie osób i mienia; współdziałanie z partnerem przy stosowaniu różnych technik interwencyjnych; podejmowanie obrony przed zamachem z użyciem niebezpiecznego narzędzia; dokonywanie wyboru techniki interwencyjnej adekwatnej do konkretnego zagrożenia.

Ochrona osób i mienia na terenie uczelni. W celu zwiększenia bezpieczeństwa na terenie uczelni – zarówno w budynkach dydaktycznych, jak również w akademikach – podjęto następujące działania: utworzono zawodo-

wą straż akademicką, przeprowadzono specjalistyczne szkolenia portierów (zwiększające ich kwalifikacje w zakresie ochrony osób i mienia) i dokonano przeglądu zabezpieczeń technicznych budynków należących do uczelni. Kształtowanie ochrony terenu uczelni zostało podzielone na dwie fazy. W fazie pierwszej nastąpiło zatrudnienie zewnętrznej agencji ochrony, a jednocześnie przeprowadzono działania mające na celu wykształcenie wewnętrznej straży akademickiej, podwyższenie kwalifikacji portierów oraz wprowadzanie dodatkowych zabezpieczeń technicznych budynków. Natomiast w fazie drugiej ochroną terenu uczelni zajęła się wewnętrzna straż akademicka.

Schemat 4. Ochrona osób i mienia na terenie KUL

Działania przedstawicieli uczelni i policji w sytuacjach wyjątkowych. W ramach działań dotyczących sytuacji wyjątkowych podjęto inicjatywę mającą na celu opracowanie strategii postępowania zarówno dla przedstawicieli uczelni, jak i dla policjantów. Algorytmy te dotyczą w szczególności takich sytuacji, jak: atak terrorystyczny; podłożenie ładunku wybuchowego; zdarzenie związane z substancją toksyczną lub radioaktywną; zaginięcie studenta; popełnienie przestępstwa na terenie uczelni – rozbój, włamanie, kradzież, przestępstwa narkotykowe.

Wypracowane strategie dotyczą w szczególności sposobu przekazywania informacji o zaistniałym zdarzeniu, uprawnień policji na autonomicznym terenie uczelni i zakresu czynności pracowników uczelni uczestniczących w zdarzeniu.

Schemat 5. Strategie postępowania przedstawicieli uczelni i policji w sytuacjach wyjątkowych

Faza I	(rok akademicki 2004/2005): opracowanie zasad postępowania w sytuacjach wyjątkowych przez zespół składający się z przedstawicieli KUL i policji
↓	
Faza II	(rok akademicki 2004/2005): szkolenia policjantów i pracowników uczelni dotyczące sposobów postępowania w sytuacjach wyjątkowych
↓	
Faza III	(rok akademicki 2004/2005 i następne): stosowanie wypracowanych strategii postępowania przez policję i pracowników uczelni w sytuacjach wyjątkowych

Przedstawiony program ukazuje różnorodność i wielowymiarowość działań Policji i środowiska akademickiego KUL w zakresie budowania zintegrowanego systemu bezpieczeństwa. Początek wspólnych działań nastąpił w roku akademickim 2004/2005. Podjęta inicjatywa stanowi rodzaj przykładowych systemowych rozwiązań w zakresie zwiększania odpowiedzialności za bezpieczeństwo w środowisku lokalnym. W ramach realizowanego programu ważną funkcję spełnia profilaktyka rówieśnicza, realizowana przez Wolontariat Studentów KUL. Strategie rówieśnicze stanowią rodzaj różnorodnych propozycji dla środowiska młodzieży akademickiej, które są nastawione na tworzenie kultury studenckiej i budowanie więzi jednostki z otoczeniem, co w konsekwencji prowadzi do poczucia zwiększenia tożsamości jednostki z danym środowiskiem, kierującym się określonymi wartościami i normami postępowania. Wśród tych wartości w szczególności zwrócono uwagę na kształtowanie odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne i bezpieczeństwo otaczającego środowiska.

3. MOŻLIWOŚCI KREOWANIA STANDARDÓW BEZPIECZEŃSTWA I WYKORZYSTYWANIA PROFILAKTYKI RÓWIEŚNICZEJ W RAMACH „OGÓLNOPOLSKIEJ SIECI UCZELNI WOLNYCH OD UZALEŻNIEŃ”

Badania przeprowadzone na ogólnopolskiej próbie studentów w 2004 r. wskazały na potrzebę działań profilaktycznych w środowisku akademickim, które doprowadziłyby do tego, że szkoły wyższe stałyby się miejscem skutecznej polityki antynarkotykowej zarówno w wyniku promowania zdrowego stylu życia na uczelni, jak również w postaci wyposażenia studentów w odpowiednią wiedzę i kompetencje zawodowe z tego zakresu w ramach ich

przyszłej działalności zawodowej²⁴ Z tego względu w roku akademickim 2004/2005 powstała „Ogólnopolska Sieć Uczelni Wolnych od Uzależnień”, której podstawowym celem jest tworzenie standardów profilaktycznych w szkołach wyższych.

Ogólne założenia „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień”
W populacji studentów znajdują się osoby w różnym stopniu narażone na ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Z tego powodu działania „Sieci” zostały skierowane na realizację celów pierwszo- i drugorzędowej profilaktyki. W stosunkowo krótkim czasie udało się opracować ramy funkcjonowania „Sieci” Zakres jej działań ilustruje schemat 6.

Schemat 6. Zakres działań zintegrowanej profilaktyki uzależnień w „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień”

Rodzaj działań		Ośrodki Komitetu OSUWU odpowiedzialne za realizację poszczególnych wymiarów programu
Badania	↓	Uniwersytet Jagielloński
+		
Działania profilaktyczne	↓	Uniwersytet Wrocławski Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie
+		
Spotkania pełnomocników ds. Profilaktyki	→	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Szkolenia		
+		
Współpraca z instytucjami ds. Profilaktyki uzależnień	→	Politechnika Warszawska

Standardy badawcze. W ramach OSUWU podjęto się przeprowadzenia dwojakiego typu badań – diagnostycznych i ewaluacyjnych. W ośrodku odpowiedzialnym za procedury badawcze „Sieci” (Uniwersytet Jagielloński) opracowano wstępną metodę służącą do diagnozy profilaktycznej. Ankietyzacja w poszczególnych ośrodkach akademickich została przeprowadzona w roku akademickim 2005/2006.

²⁴ Badania były przeprowadzone przez Sopotką Pracownię Badań Społecznych.

Standardy działań profilaktycznych. W „Sieci” podjęto się wypracowania standardów, które mogą pomóc zarówno w integracji, jak i w zwiększeniu skuteczności działań redukujących ryzyko uzależnień w szkołach wyższych. Standardy te wiążą się z wypracowaniem: (1) zakresu praw i obowiązków pełnomocnika rektora ds. profilaktyki; (2) zajęć (obligatoryjnych i fakultatywnych) mających na celu wzmacnianie rozwoju i potencjału osobistego studentów; (3) sposobów zagospodarowania czasu wolnego związanych z promocją zdrowia w środowisku akademickim; (4) treści programowych służących praktycznemu przygotowaniu do zawodu z zakresu profilaktyki uzależnień na poszczególnych typach uczelni; (5) działań pomocowych dla studentów doświadczających trudności.

Zadaniem pełnomocnika ds. profilaktyki jest tworzenie, koordynacja i nadzór nad uczelnianym programem profilaktycznym, a także reprezentowanie uczelni na zewnątrz w zakresie tworzenia w środowiskach akademickich zintegrowanej profilaktyki uzależnień. Funkcja pełnomocnika jest uzasadniona skutecznością podejmowanych działań, na które w istotny sposób wpływają kompetencje profilaktyczne (m.in. celowość, kompleksowość, interdyscyplinarność i długofalowość realizowanych strategii). W celu wypracowania standardów działań profilaktycznych w OSUWU powołano również zespoły robocze, które mają na celu opracowanie projektów oddziaływań dopasowanych do określonych typów szkół wyższych (humanistycznych, artystycznych, pedagogicznych, technicznych, medycznych, ekonomicznych, rolniczych, wychowania fizycznego i mundurowych).

Standardy kompetencyjne pełnomocników ds. profilaktyki. W celu nabywania i zwiększania umiejętności przez pełnomocników ds. profilaktyki w ramach OSUWU wprowadzono dwa sposoby działań – spotkania i szkolenia. Spotkania służą dyskusjom dotyczącym aktualnych problemów dotyczących funkcjonowania całej „Sieci” i programów realizowanych na poziomie uczelnianym. W regulaminie OSUWU przewidziane są walne zgromadzenia pełnomocników ds. profilaktyki (dwukrotnie w ciągu roku). Drugim sposobem działań w OSUWU, który ma na celu zwiększanie kompetencji pełnomocników, są szkolenia. Ze względu na zróżnicowanie kompetencji reprezentantów z różnych typów uczelni, którzy zajmują się profilaktyką, w OSUWU przyjęto założenie, że oferta szkoleniowa jest przesyłana do każdego ośrodka uczestniczącego w „Sieci”. Określony typ szkolenia odbywa się w sytuacji, gdy zbierze się grupa słuchaczy.

Współpraca z centralnymi instytucjami ds. profilaktyki. Ważnym elementem działalności OSUWU jest współpraca z instytucjami, które w swojej działalności statutowej mają zadania związane z promocją zdrowia i prze-

ciwdziałaniem patologiom społecznym. Z tego względu podjęto działania dotyczące wielowymiarowej współpracy – merytorycznej, finansowej i organizacyjnej – z Komendą Główną Policji, Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowym Centrum ds. AIDS.

Możliwości „Ogólnopolskiej Sieci Uczelni Wolnych od Uzależnień” w zakresie zwiększania bezpieczeństwa młodzieży. W dotychczasowych działaniach udało się opracować założenia programu OSUWU i zintegrować środowiska akademickie wokół zagadnień związanych z przeciwdziałaniem różnym przejawom patologii społecznej. Należy jednak podkreślić, że „Sieć” ma duże możliwości w zakresie kształtowania standardów bezpieczeństwa w szkołach wyższych. Środowiska akademickie wymagają programów zarządzania bezpieczeństwem, które są dostosowane do ich specyfiki. W tym zakresie konieczna jest współpraca szkół wyższych z policją. Współdziałanie tego typu musi być realizowane na dwóch płaszczyznach – ogólnej i specyficznej. Na płaszczyźnie ogólnej konieczne jest opracowanie standardów bezpieczeństwa dla szkół wyższych niezależnie od ich rodzaju i miejsca funkcjonowania. Natomiast realizacja specyficznej płaszczyzny współpracy policyjno-akademickiej powinna być skoncentrowana w społecznościach lokalnych, gdzie standardy zarządzania bezpieczeństwem są wzbogacane strategiami oddziaływań dostosowanych do potrzeb określonej uczelni i lokalnej społeczności.

Działania i współpraca uczelni wyższych i policji mogą się koncentrować na: badaniach dotyczących stanu bezpieczeństwa w środowiskach akademickich (analiza nasilenia zagrożeń, czynników zmniejszających oraz zwiększających bezpieczeństwo); działaniach na rzecz środowiska akademickiego (opracowanie standardów zwiększających bezpieczeństwo i realizacja programów uczelnianych w zakresie zwiększania bezpieczeństwa); działaniach na rzecz środowiska lokalnego – kreowanie programów policyjno-akademickich zwiększających bezpieczeństwo w społecznościach lokalnych.

W standardach związanych z zarządzaniem bezpieczeństwem należy w dużym stopniu uwzględniać oddziaływania o charakterze rówieśniczym. Zastosowanie oddziaływań tego typu może służyć zwiększaniu zasobów zbiorowych gwarantujących większe bezpieczeństwo (np. studencka straż akademicka), kształtowaniu standardów społecznych sprzyjających bezpieczeństwu (np. szkolenia w zakresie bezpieczeństwa prowadzone przez studentów) lub modelowaniu standardów osobistych związanych z odpowiedzialnością za bezpieczeństwo własne i bezpieczeństwo innych (np. warsztaty antywiktymizacyjne lub kursy samoobrony dla studentów i/lub pracowników uczelni prowadzone przez młodzież akademicką).

BIBLIOGRAFIA

- B a ł a n d y n o w i c z A.: Model pracy służb społecznych w zapobieganiu przestępczości – doświadczenia skandynawskie, [w:] Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej, red. W. Ambroziak, P. Stępnik, Poznań–Warszawa–Kalisz: Wyd. UAM, ZCSW, COSSW 2004, s. 71-80.
- B a n d u r a A.: Social Learning Theory, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall 1977.
- Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall 1986.
 - Social Cognitive Theory of Moral Thought and Action, [w:] Handbook of Moral Behavior and Development, Eds. W. Kurtines, J. Gewirtz, Hillsdale, NJ: Erlbaum 1991, t. I, s. 45-103.
 - Self-efficacy: The Exercise of Control, New York, WH: Freeman 1997.
- B r a u n g a r t R., B r a u n g a r t M.: Why Youth in Youth Movements?, „Mind & Human Interaction”, 1997, nr 8, s. 148-171.
- G a ś Z.: Profilaktyka uzależnień, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1993.
- Psychologiczne aspekty uzależnienia od nikotyny, [w:] Palenie tytoniu a zdrowie, red. J. Milanowski, J. Błędowski, Lublin: Wyd. UMCS 1995, s. 163-178.
- H o l d e n G.: The Relationship of Self-efficacy Appraisals to Subsequent Health Related Outcomes: A meta-analysis. „Social Work in Health Care”, 16(1991), s. 53-93.
- H o ł y s t B.: Wiktymologia, Warszawa: Wyd. Prawn. PWN 1997.
- H o p e T.: Community Crime Prevention in Britain: A Strategic Overview, „Criminal Justice”, 2001, nr 4, s. 422-431.
- K a l i n o w s k i M., Infrastruktury eklezjalne w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, [w:] Rodzina i szkoła wobec przemocy, red. T. Sakowicz, Kielce: Wyd. Jedność 2004, s. 566-577.
- Znaczenie resocjalizacji religijnej w kształtowaniu dojrzałych postaw u osób skazanych na karę pozbawienia wolności, [w:] Rola wartości moralnych w procesie socjalizacji i resocjalizacji, red. J. Świtka [i in.], Lublin: Wydawnictwo KUL 2005, s. 147-158.
 - Zarządzanie bezpieczeństwem w środowiskach akademickich – uzasadnienie współpracy policji i szkół wyższych, „Problemy higieny i epidemiologii”, 87(2006), supl. 6, s. 48.
 - Wspieranie rodzin z problemem uzależnienia od substancji psychoaktywnych przez wspólnoty religijne, „Roczniki Teologiczne” 53(2006), z. 10, s. 95-112.
- K a l i n o w s k i M., N i e w i a d o m s k a I.: Integracja profilaktyki w szkołach wyższych, „Remedium”, listopad 2005, s. 18-19.
- Pomoc rodzinie dysfunkcyjnej, red. B. Kołdon, Sandomierz–Stalowa Wola 2006.
- R e i d J., P a t t e r s o n G.: Early Prevention and Intervention with Conduct Problems: A Social Interactional Model for the Integration of Research and Practice, [w:] Interventions for Achievements and Behavior Problems, Eds.

- G. Stoner, M. Shinn, H. Walker, Silver Spring MD National Association of School Psychologists 1991, s. 715-739.
- R o s e n t h a l T., Z i m m e r m a n B.: Social Learning and Cognition, New York: Academic Press 1978.
- S a m p s o n R., R a u d e n b u s c h S.: Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighbourhoods, „American Journal of Sociology”, 1999, nr 3, s. 603-651.
- T r i c k e t t A., O s b o r n D., S e y m o u r J., P e a s e K.: What is Different about High Crime Areas?, „British Journal of Criminology”, 1992, nr 32, s. 81-89.
- Ustawa z dnia 6.04.1990 r. o Policji (Dz. U. 1990 r., nr 30, poz. 179).
- Ustawa z dnia 27.07.2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. 2005 r., nr 164, poz. 1365).
- W i l l i a m s S.: Perceived Self-efficacy and Phobic Disability, [w:] Self-efficacy: Thought Control of Action, Ed. R. Schwarzer, Washington, DC: Hemisphere 1992, s. 149-176.
- Współczesne zagrożenia rodziny, Red. J. Z i m n y, Sandomierz 2006.
- Wzrastanie człowieka w miłości, godności i miłosierdziu, red. M. Kalinowski, Lublin: Wydawnictwo KUL 2005.

THE SIGNIFICANCE OF COEVAL PROPHYLACTIC IN COUNTERACTING JUVENILE DELINQUENCY

S u m m a r y

In counteracting juvenile delinquency a high efficiency of coeval prophylactic is clearly seen, which results from the fact that learning new behaviors is connected with a network of social influences. In the case of young people the group of coevals is the system that has the greatest influence on changes in one's behavior. The article presents the specificity of prophylactic coeval influences, and then the application of coeval prophylactic in the Integrated System of Security Program at the Catholic University of Lublin, and within the system a diagnosis is presented of the students' security and the current forms of actions. In the final part of the article an attempt is made to create standards of security and using coeval prophylactic within the National Network of Universities Free from Addictions to Drugs.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: profilaktyka, profilaktyka rówieśnicza, przestępczość młodzieży, wiktymologia, policja, wyższe uczelnie.

Key words: Key words: prophylactic, coeval prophylactic, juvenile delinquency, victimology, police, universities.